

OUTSIDE EVERYTHING IS IMMEASURABLE

Nina Torp
Prosjektrom Carl Berner
25.11.2011 - 01.01.2012

Menneskelig identitet forutsetter stedets identitet
Christian Norberg-Schulz

En lokalitet blir et sted, når den går i forbindelse med mennesker og fortellinger
Dan Ringgaard

Et ikke-sted er et transittsted, et standardisert rom som er preget av en bestemt funksjon; et rom hvor man er ment å oppholde seg i kort tid. Transittshallen i Carl Berner T-banestasjon fremstår slik, mellom inngang og utgang til stasjonen og perrongene med T-banen til og fra sentrum. Man er der bare for å kjøpe billett for så å reise videre. Transittshallen synes glemt i oppussingen av perrongene i 2007 og Carl Berner plass i 2011. Arkitekturen fra 1966 av Peer Hafslo Qvam er forfalt. Hallen befinner seg under jorda, i et området som vanskelig kan defineres som ute eller inne. Det er mørk, uten naturlig lys og utsyn. Hallen er et ikke-sted – et identitetsløst sted uten fortellinger eller historier.

Rett over Carl Berner T-banestasjon ligger en høyblokk fra 50-tallet. Her kan man se utover byen fra ni etasjer. Blokk har nærmest Transittshallen som kjeller. Nina Torp har flyttet lyset og utsynet fra høyblokk vertikalt ned i utstillingslokalet Skulpturarena øst i undergrunnen.

Torp har forholdt seg til utstillingen ved Billedhoggerens prosjektrom som et arbeidsopphold. Hun har integrert nærområdet og i en måned har hun tatt fotografier ut av vinduene hos forskjellige beboere i blokk over Transittshallen/prosjektrommet. Hun ønsker at prosjektet skal være en gest til området.

Fotografiene i prosjektet forholder seg til det arkitektoniske rammeverket, med et tidstypisk preg fra 50-tallet. Utsikten derimot, skifter og forandres med årenes løp. Prosjektet "Outside everything is immeasurable" tar noe privat og fører det inn i den offentlige sfære. Fotografier av utsyn/vinduer fra forskjellige leiligheter i blokka overføres til veggene i transitthallen, et offentlige rom, tilhørende Carl Berner t-bane stasjon.

Prosjektet har tydelige referanser til kunsthistorien og bruken av vindu som ramme i maleriet "St Jerome in his Study" av Messina (1474), og det første permanente fotografi "View from the window at Gras" av Niépce (1826). Kunstneren er interessert i hva utsyn gjør med oss, eller fraværet av det, slik som i transitt hallen på Carl-Berner t-banestasjon.

Installasjonen består av projeksjoner og kan gi assosiasjoner til frescoer. Med illusoriske vinduer/bilder projisert, forsøker kunstneren å åpne for rom utenfor veggene i prosjektrummet. Installasjonen leker med hva som er realitet og illusjon. Utsynet er tilstede reelt, kunstneren har brukt kompass, himmelretning og målt seg til posisjoner i bygget over jorda og overført det til transitt hallen, under jorda. Installasjonen viser både virkelighet og bedrag. Realitet og illusjon blandes, og et temporært sted oppstår.

Nina Torp undersøker vår kulturelle arv sett i lys av vår vestlige tradisjon for å betrakte. Torp bruker installasjon, skulptur, video og fotografi som verktøy til å utforske kulturelle fenomen, generer og verk knyttet til forskjellige kulturhistoriske og kunsthistoriske æra.

Prosjektet er under kontinuerlig utvikling.
Dokumentasjon kan sees på: www.ninatorp.com

Tusen takk til alle beboerne i Hekkveien 3!

Carl Berner T-banestasjon revitalisert

Bebyggelsen rundt Carl Berners plass er strukturert omkring akser og monumentale grep, og kan sees som et resultat av byplanideer fra 1920- og 30-tallet. Carl Berner T-banestasjon som ble tegnet av Peer Hafslo Qvam (1911–1977), ble bygget ca. tretti år senere, og framstår som et typisk eksempel på norsk etterkrigsmodernisme. Qvam var utdannet arkitekt ved Norges Tekniske Høgskole (NTH). Han opprettet egen arkitektpraksis i 1944, og to år senere innledet han et samarbeid med John Engh, etter å ha vunnet konkurransen om Oslo sentralstasjon. Engh og Qvam arbeidet sammen fram til 1958. Qvam tegnet flere T-banestasjoner i løpet av sitt yrkesaktive liv. Jernbanetorget, Grønland og Tøyen stasjon ble tegnet i perioden 1961 til 1964, og åpnet i mai 1966. På Grorudbanen tegnet han Risløkka, Vollebekk og Veitvet, i tillegg til T-banestasjonen på Carl Berner. Alle disse stasjonene ble åpnet i oktober 1966.

Carl Berner T-banestasjon har klare arkitektoniske kvaliteter som gjør det nærliggende å sammenligne Qvam med andre, kanskje mer kjente arkitekter fra den samme perioden, som Erling Viksjø og Jens Selmer. Både Viksjø og Selmer har tegnet boligblokker for Oslo bolig- og sparelag (OBOS) i området sør for Carl Berner, ned mot Tøyen stasjon. Også her er det byplanmessige grepet og den bygningsmessige strukturen solid og enkel; både boligblokkene og stasjonsanlegget er bygget med tanke på å skulle vare. Disse anleggende bærer preg av et ønske om å bygge for kommende generasjoner. Dersom varighet fremdeles kan betraktes som det høyeste kvalitetskriteriet innenfor arkitekturfaget, kan man hevde at arkitektonisk kvalitet, både innenfor privat og offentlig byggevirkksomhet, hadde en åpenbar plass gjennom hele det forrige århundret – fram mot slutten av 1960-tallet.

Modernismens arkitektur og vår tids byggeri

På en annen måte enn den markedsdrevne tilnærmingen til mye av det som bygges i dag, åpnet med andre ord det politisk-økonomiske klimaet på denne tiden, og forutsetninger nedfelt i lovverk og regler, for byggeprosesser som førte til at det ble produsert både by- og boligområder og bygninger av høy arkitektonisk kvalitet. Det er tilfelle, selv om mange av de norske etterkrigsmodernistene syntes å dele det genealogiske historiesynet som talsmennene for den arkitektoniske modernismen i mellomkrigstidens Europa tok til orde for. I stedet for å forstå menneskers liv og virke i sammenheng på tvers av generasjonene, slik at tidligere tiders arkitektur kunne underlegges kontinuerlig ivaretagelse, skulle nye tider og en ny arkitektur erstatte det som hadde vært. Samtidig som det innenfor dagens samfunn er vanskelig å komme bakenfor en forbrukerinnstilling, synes en tilsvarende omverdensforståelse og holdning til våre fysiske omgivelser – til det vi selv produserer og skaper – etter hvert å ha satt sitt preg på den offentlige forvaltningen av våre fellesområder. Kanskje gjenkjenner du også en slik tilnærming til våre fellesrom når du besøker Carl Berner T-banestasjon?

her leder det skiferkleddet gulvet i fotgjengertunnelene videre ned mot et samlende, tversgående rom – et rom som utvider seg i nye rom på hver kortside, ved bruk av stålrammede glassfelt og dører av stål og glass. Det er et av disse rommene som i dag fungerer som prosjektrum for Norsk Billedhoggerforening.

Både det samlende hovedrommet og de tilstøtende rommene er blitt ombygget og endret gjennom de senere årene. Blant annet er en rekke nye billettautomater, en elektronisk tidtabell, og en skog av overvåkingskameraer forbundet med bunter av ledninger, plassert her. Plasseringen av de tekniske installasjonene – sammen med et himlingsystem som bærer preg av omfattende fuktskader – vitner om liten omsorg og forståelse for den opprinnelige løsningen. Fra det samlende rommet i anlegget fører to fotgjengertunneler med grønne glaserte veggfliser, henholdsvis nedover og oppover, og munner ut i T-banetunneler med spor som i dag også er forbundet med den nye T-baneringen.

De to T-banenedgangene på hver side av Grenseveien, er imidlertid ikke endret i særlig grad siden de ble bygget. Mot det mørke skifergulvet i fotgjengersonene finnes fremdeles rektangulære rød-brune glaserte fliser på veggene, montert slik at det dannes en langsgående spalte nederst på veggen, mot skiferdekket. Himlingen er laget av prefabrikkerte betongplater støpt med markante relieffer, og utsparinger som antagelig har rommet lysarmaturer. Dessverre er det nå montert lysstoffrør i himlingen, i tunnelløpenes lengderetning. Belysningen er grell; lysrefleksjon og fargekvaliteter kommer ikke til sin rett, verken i himlingen eller i de rødbrune veggflisene. Alle dørene i anlegget er laget av rustfritt stål og glass – materialer som henter fram og understreker de robuste kvalitetene i de valgte naturmaterialene. Til dels, slik som ved inngangen til prosjektrummet, er stålet overmalt med hvitmaling. Det samme gjelder for en del av veggflisene i sentralrommet.

Modernitetens og opplysningstidens credo

Den epoken vi er en del av, ser på seg selv med epokens øyne. Det er et poeng den danske filosofen og teologen Knud E. Løgstrup (1905–1981) trekker fram i forordet til Skabelse og tilintetgjørelse (1978). Her skriver han at når vitenskapssosiologien setter seg fore å gjennomtenke og formulere hvordan utviklingen tar seg ut, kommer den til at hele menneskehetens historie har bestått i én fremadskridende rasjonaliseringsprosess, der fremskritt følger freskritt, epoke avløser epoke, takket være en stadig vekst i viten og herredømme, over naturen og sosialverdenen. Med en annen danske, idehistorikeren Hans-Jørgen Schanz, kan vi si at modernitetens og opplysningstidens absolutte credo, er at alt som er viktig i og for menneskelivet, er historisk – historisk i betydningen "af at være til rådighed for menneskelig frembringelse og skabelse". For utøvelsen av arkitekturfaget kan det at arkitekturen er betinget både av stedet og av kulturen, og at arkitekturen i neste hånd betinger oss, betraktes som et grunnpremiss. I møte med en arkitekturoppgave stilles det krav både til arkitekters og

fagarbeideres evne til å fortolke stedet, "det som er", og også til å fastholde betydningen av at ulike historier, slik de manifesteres som bygninger, eksisterer side om side. Arkitekturfagets grunnpremiss kan med andre ord sies å stride mot modernitetens og opplysningstidens omverdens- og historiesyn:

Arkitekturen etterspør en lydhørhet overfor det naturgitte og det menneskeskapte stedet, og en anerkjennelse av at det finnes grenser for vår handlekraft.

Etterkrigsmodernistene fastholdt et genealogisk historiesyn – et syn som kan sees i sammenheng med den bevissthetstenkningen som på ulike vis har preget oss innenfor moderniteten, og som ifølge Schanz kan føres tilbake til omkring 1750. Likevel, i lys av det beste som ble produsert i den perioden Carl Berner T-banestasjon ble bygget, blir følgende klart: Vår tids arkitekturpraksis – enten vi snakker om Norge eller om vestlige land generelt – befinner seg i en motbakke. Som kulturuttrykk er arkitekturen langt mer mangfoldig enn det kommersielt funderte byggeriet som har vært etterspurt innenfor de senere tiårenes økonomiske høykonjunktur. Arkitekturen yter markedsøkonomien motstand, på en annen måte enn hurtigbyggeriet.

Arkitekturens grunnprinsipper

Hvis vi som praktikere ønsker å hente lærdom av tidligere tiders arkitektur, er det vesentlig å søke etter "en historisk fundert forståelse av arkitekturens grunnprinsipper", og i dag må den moderne arkitekturens tolkning av disse spille en hovedrolle. Samtidig må vi, dersom vi velger å ta hensyn til fagets grunnpremiss, utvikle en stedsforståelse som "muliggjør at prinsippene kan manifestere seg som uttrykk for vår tilstedeværelse". Her blir det også viktig å fastholde betydningen av skillet mellom offentlig og privat, slik at omgivelsene våre kan organiseres på en slik måte at de kan stå i mot en konsumerende livsprosess. Bystrukturer og bygningsmønstre må være robuste nok til å tåle endringer og ekspansjon.

Det finnes et arsenal av kunnskap og erfaringer i tidligere tiders arkitektur, og T-banestasjonen ved Carl Berner kan sees som en tolkning av slike prinsipper innenfor et 1960-talls formuttrykk. En forståelse av grunnprinsippene, forhindrer ikke at man kan stille seg kritisk til det historiesynet og den omverdensforståelsen som preget deler av det 20. århundrets arkitekturpraksis, fram mot 1970-tallet. En slik forståelse forhindrer heller ikke at man kan stille seg kritisk til motreaksjonen i form av den oppvurderingen av fortidens fortellinger, på bekostning av nåtidens, som – sammen med et omfattende sett av teknologistyrte byggelover og forskrifter – synes å sette premissene for dagens arkitekturpraksis. Tvert om, kan en kritisk tilnærming danne bro mellom en praktisk og teoretisk tilgang til arkitekturfaget; en tilgang der ikke bare bevissthetens, men også sansningens betydning for arkitekturproduksjon anerkjennes.

Tilstedeværelse

Selve mulighetsbetingelsen for at vi kan rette vår oppmerksomhet og energi mot det som finnes utenfor oss – og som vil finnes der etter at

vi selv ikke er i stand til å erfare det – er våre egne bevegelige kropp-
per, slik vi som mennesker befinner oss i verden. Vi er med
nødvendighet forbundet med våre omgivelser, stedet og arkitekturen
gjennom kroppens erfaringer; kroppen er en del av verdens vev. Ved
å vektlegge en arkitekturfaglig lydhørhet der erfaringer forbundet med
det å bo og bygge danner grunnlag for en arkitekturfaglig praksis, kan
produksjon av nye bygninger bli et spørsmål om å forstå, i betydningen
av å gjenkjenne og velge mellom kvaliteter, snarere enn å skulle gripe
årsaker og forutsi konsekvenser. En slik forståelse kan gis en filosofisk
forankring, men kan vanskelig finne rom innenfor vitenskapene.
Arkitektonisk kvalitet må sees som noe annet enn den verdien
bygninger til enhver tid måtte bli tillagt, enten det dreier seg om
bruksverdi, nytteverdi eller symbolverdi. Selv om verken forvalterne av
byers ferdselsårer, arkitektstanden eller vernemyndigheter her til lands
fullt ut synes å ha tatt et oppgjør med deler av den
arkitektoniske modernismens historiesyn, gjenkjennes fremdeles
arkitektur og bygningsmiljøer av høy kvalitet.
Innenfor et velfungerende demokrati har både myndigheter,
forvaltningsinstanser og fagmiljøer et ansvar for produksjon og
ivaretagelse av fellesskapsbygninger. Med få grep og relativt små
økonomiske investeringer kunne mange av de bygnings- og form-
messige kvalitetene som fremdeles ligger latente i Carl Berner T-bane-
stasjon hentes fram og tydeliggjøres, og eventuelt også suppleres med
konkrete arkitektoniske tiltak som kan bidra til en annen opplevelse av
trygghet og oversikt nede i tunnelmørket. Kanskje kunne man bringe
inn dagslys, slik at den romlige sammenhengen mellom den
eksisterende bebyggelsen rundt Carl Berners plass og de to
nedgangene i Grenseveien kunne gjøres enda tydeligere? T-bane-
anlegget ved Carl Berner kunne, slik som stasjoner tilhørende
metroene i Moskva,
London og Stockholm, igjen bli verd et besøk – og det ikke bare i kraft
av det nyetablerte prosjektrømmet for kunst. Stasjonen kunne ganske
enkelt bli et sted hvor nye generasjoner reisende kunne trives og like å
ferdes – på vei ut i en større verden.

Av Gro Lauvland

1 Se: http://en.wikipedia.org/wiki/Peer_Qvam. Dato: 25. oktober 2011. Informasjon om Peer Qvams
dødsdato, 27. juli 1977, er hentet fra Gravferdsetaten i Oslo kommune.

2 Arendt, Hannah, *Vita activa: det virksomme liv*, Pax palimpsest; nr 11. Oslo: Pax 1996, s. 163.

3 Som kjent finnes det også en rekke manifestasjoner av et slikt historiesyn på denne tiden. En del av
1960-tallets bygninger kan nok være solid bygget, men tilkjennegrit samtidig en begrenset forståelse av
arkitektorens forhold både til stedet og til det etisk-politiske feltet. Her vil mange europeiske drabantbyer
kunne tjene som eksempel, og det samme gjelder alle de store byområdene som ble revet til fordel for
en ny arkitektur – og det til tross for at vedlikehold og ivaretagelse var det som skulle til. Grünerløkka og
villastrøket bak Slottsparken i Oslo var nær ved å lide en slik skjebne.

4 Løgstrup, Knud E., *Skabelse og tilintetgørelse: religionsfilosofiske betraktninger*. Metafysik IV. Køben-
havn: Gyldendal 1978, s. 9.

5 Schanz, Hans-Jørgen, "Løgstrup, metafysik og originalitet"; *Slagmark* 42/2005, s. 40.

6 Norberg-Schulz, Christian, "Et faglig testamente", -I: *Øye og hånd: essays og artikler*: ny rekke. [Oslo]:
Gyldendal 1997, s. 87.

7 Slik også Peter Zumthor tydeliggjør i *Thinking Architecture* (2006), må tenkingen – som avhenger av
den levende erfaringen – betraktes som arkitektorens kilde, mens den vitenskapelige erkjennelsen kom-
mer i andre rekke. Zumthor, Peter, *Thinking Architecture*, Birkhäuser Verlag AG 2006.

Takk til Nina Torp og Jon Marius Wormdal som har lest og kommentert teksten underveis.

Utstillingen er støttet av:

NORSK
KULTURRÅD

Billedkunstnernes
Vederlagsfond

www.skulpturarena.no / www.norskilledhoggerforening.no